

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Susanna Leppänen, 1503895
Pauliina Rautala, 1703341

Niko-97 – Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten seksuaalitetouden lisääminen ja edistäminen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Kättilötyö

Sosiaali- ja terveysala

Opinnäytetyö

26.4.2019

Tekijä(t) Otsikko	Susanna Leppänen, Pauliina Rautala Niko-97 – Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten seksuaalitetouden lisääminen ja edistäminen
Sivumäärä Aika	25 sivua + 3 liitettä 26.4.2019
Tutkinto	Kätilö (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Kätilötyö
Ohjaaja	Maija-Riitta Jouhki
<p>Syrjäytyminen on ajankohtainen asia ja vaikuttaa sekä yhteiskuntaan että syrjäytyneisiin ihmisiin. Tilastojen mukaan vuonna 2017 Suomen 15-29 vuotiaista nuorista, joita oli noin 978 132 jopa 5% oli syrjäytyneitä. Tämä tarkoittaa noin 48 906 syrjäytynyttä nuorta, joista 2/3 osaa, eli noin 32 604 on miehiä.</p> <p>Opinnäytetyömme toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä ja se on osa NIKO97 -hanketta, jonka tavoitteena on parantaa 18-29 vuotiaiden syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten tietoisuutta seksuaalisuudesta, sosiaalisista taidoista, tunnetaidoista sekä lisätä väkivallattomuutta. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä nuorten syrjäytymisvaarassa olevien miesten tietämystä seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä, seksuaalioikeuksista ja seksuaalisista suuntautumisista.</p> <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli koota tiivis tietopaketti seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä, seksuaalioikeuksista ja seksuaalisista suuntautumisista. Lisäksi tuotimme myös kyselyn, jonka avulla vastaaja ohjataan lukemaan juuri hänelle sopivaa materiaalia. Sisältö julkaistaan Metropolia Ammattikorkeakoulun tieto- ja viestintätekniikan opiskelijoiden tuottamalla Internet-alustalla. Tietopaketin tietoperustan keräsimme tutkimuksista, kirjallisuuskatsauksista ja muusta kirjallisuudesta. Tietopaketin ja kyselyn sisällöt on tuotettu yhteistyössä Kohtaus Ry:n kanssa.</p>	
Avainsanat	syrjäytyminen, nuoret miehet, seksuaalisuus, seksuaaliterveys, seksuaalinen suuntautuminen, seksuaalioikeudet

Authors Title	Susanna Leppänen, Pauliina Rautala Increasing and promoting the sexual awareness of young men at risk of social exclusion
Number of Pages Date	25 pages + 3 appendices 26 th of April 2019
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Midwifery
Instructor	Maija-Riitta Jouhki, Senior Lecturer
<p>Social exclusion is globally a common issue. It affects both society and the socially excluded people. According to the statistics, in 2017 there were 978 132 15-29-year-old young adults in Finland. From those young adults almost 5% were socially excluded. That means that 48 906 socially excluded young adults of whom 32 604 were men.</p> <p>This thesis was carried out as a functional thesis. It is a part of the Niko-97-project, which aims to raise the awareness of sexuality, social skills, emotional expressions and increase non-violence behavior among young men aged 18-29 at risk of social exclusion. The purpose of this thesis is to increase young men's awareness of sexuality, sexual health, sexual rights and sexual orientation.</p> <p>Our aim was to compile a compact information package and a questionnaire on these topics. The aim of the questionnaire is to guide the respondent to read information about the subjects that he may want or need more information about. The questions in the questionnaire are about the respondent's own experiences and feelings about the sexuality related topics. All of the content and facts used in the information package and questionnaire were collected from reliable studies and literature. The content was produced in collaboration with Kohtaus Ry. The information package and questionnaire will be published on an Internet platform produced by Information and Communication Technology students at Metropolia University of Applied Sciences.</p>	
Keywords	social exclusion, young men, sexuality, sexual health, sexual orientation, sexual rights

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tietoperusta	2
2.1	Syrjäytyminen	2
2.2	Nuorten syrjäytyminen	3
2.3	Seksuaalisuus	3
2.4	Seksuaalioikeudet	4
2.5	Seksuaaliterveys	7
2.6	Seksuaalinen suuntautuminen	8
3	Tarkoitus ja tavoitteet	9
3.1	Tarkoitus	9
3.2	Tavoite	10
4	Työmenetelmä ja työn toteutus	10
4.1	Opinnäytetyöprosessin eteneminen	10
4.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	13
4.3	Tiedonhaku	13
4.4	Toiminnan etenemisen ja työskentelyn kuvaus	14
4.5	Verkkomateriaalin laatukriteerit	15
5	Opinnäytetyön tulokset	16
6	Pohdinta	16
6.1	Kehittämistyöprosessin ja tulosten arviointi	16
6.2	Luotettavuus	17
6.3	Eettisyys	18
6.4	Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet	19
6.5	Ammatillinen kasvu	20
	Lähteet	21
	Liitteet	
	Liite 1. Tietopaketti	
	Liite 2. Kysely	
	Liite 3. Lähdeluettelo tietopakettiin ja kyselyyn	

1 Johdanto

Suomessa oli vuonna 2017 15-29 vuotiaita nuoria noin 978 132. Tämä vastaa 17,7% koko Suomen väestöstä vuonna 2017. (Tilastokeskus 2018.) Näistä lähes miljoonasta nuoresta jopa 5% on syrjäytyneitä. Tämä tarkoittaa yhteensä noin 48 906 syrjäytyntä nuorta. Heistä jopa 2/3 osaa on miehiä, eli noin 32 604. (THL 2018.)

Syrjäytymistä aiheuttavat monet tekijät. Niitä ovat muun muassa matala koulutus-taso, päihteiden ongelmakäyttö, työttömyys ja asunnottomuus. (THL 2018.) Myös lapsuudessa omien vanhempien alhainen koulutustaso, päihde- ja mielenterveysongelmat, pitkäaikainen toimeentulotuen tarve ja perheen rakenteessa tapahtuvat muutokset enakoivat syrjäytymistä (Nuorten syrjäytyminen käy yhteiskunnalle kalliiksi 2018: 10).

Tämän päivän mediakeskeisessä yhteiskunnassa nuoret etsivät tietoa mieltään askaruttavista asioista Internetistä. Sieltä löytää tietoa, jota kuka tahansa on voinut kirjoittaa. Internetistä tietoa hakiessaan lukijan tulisi olla sekä lähde- että mediakriittinen. Esimerkiksi seksuaalisuudesta ja seksistä on mahdollista löytää paljon hyvää ja asiallisista informaatiota, mutta paljon on olemassa myös epäluotettavia lähteitä. Mediakriittisyyden puuttuminen aiheuttaa väärinymmärryksiä ja vääristyneitä käsityksiä tärkeistä asioista – *”kuinka erottaa mielipide tosiasioista”*. (Tauriainen 2012.) Erityisesti nuoret olisivat tärkeää saada luotettavien lähteiden äärelle, sillä he ovat vasta muodostamassa omia mielipiteitään. Lisäksi on todettu, että ahdistavissa tilanteissa ihmiset turvautuvat älypuheliiniin, jotta välttyisivät negatiivisilta tuntemuksilta (Hunter – Hooker – Rohleder – Pressman 2018), joten opinnäytetyömme tuotos tavoittaa hyvin kohderyhmän.

Opinnäytetyömme on osa Niko-97 -hanketta, jonka kohderyhmänä ovat syrjäytymisvaarassa olevat 18-29 -vuotiaat miehet. Kyseessä on hanke, jonka tavoitteena on lisätä nuorten syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien miesten tietoisuutta seksuaalisuudesta, sosiaalisista taidoista, tunteiden sanoittamisesta sekä lisätä väkivallattomuutta (Niko-97 2018). Tämän opinnäytetyön tavoitteena on syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten seksuaali- ja lisääntymisterveystietouden lisääminen. Opinnäytetyömme toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä kokoamalla tietopaketti, jossa käsittelemme seksuaalisuutta, seksuaaliterveyttä, seksuaalisia suuntauksia ja seksuaalioikeuksia. Lisäksi teemme kyselyn liittyen tietopakettiin, jolla kysytään vastaajan omia

tuntemuksia ja kokemuksia tietopakettien aiheista. Kysely ja tietopaketti julkaistaan yhteistyössä Metropolia Ammattikorkeakoulun tieto- ja viestintäteknikan opiskelijoiden kanssa, jotka vastaavat verkkosivujen toteutuksesta.

2 Opinnäytetyön tietoperusta

2.1 Syrjäytyminen

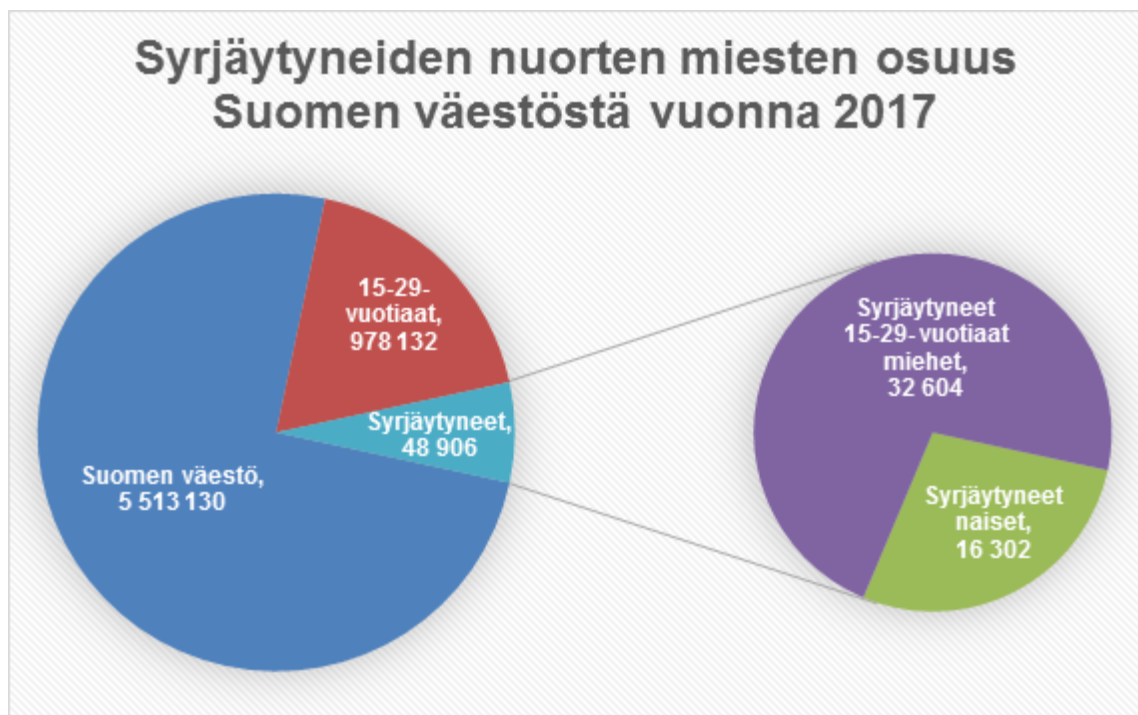
Syrjäytymisestä alettiin keskustella Suomessa 1970-luvun lopulla. Syrjäytyminen tarkoittaa sitä, kun elämässä useat vaikeat tilanteet ja asiat, kuten heikko sosiaalinen tausta, heikko koulumenestys, alhaiset tulot ja alhainen sosiaalinen ja taloudellinen selviytymiskyky kasaantuvat. Nämä kaikki yhdessä aiheuttavat sen, että yksilö jää yhteiskunnallisten perusasioiden ulkopuolelle. (Rintanen 2000: 22-23.) Nämä eri tekijät vahvistavat toisiaan, jolloin nuoret syrjäytyvät. Syrjäytyminen voi usein olla vain väliaikainen tila. (Aaltonen – Berg – Ikäheimo 2015: 1-4.) Syrjäytymisen taustalla olevat syyt ovat siis monitahoisia ja tästä syystä syrjäytyneiden on hankalaa löytää paikka yhteiskunnassa (THL 2018).

Syrjäytyminen vaikuttaa moneen asiaan. Se laskee merkittävästi yksilön elämänlaatua ja on suuri taloudellinen taakka niin yksilölle itselleen kuin yhteiskunnalle (Hilli – Ståhl – Merikukka – Ristikari 2017: 663.) Ensiarvoisen tärkeää olisikin löytää keinoja, jolla syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä. Suomen Nuorisotutkimusseuran vuonna 2017 keräämässä nuorisobarometri –aineistossa haastateltiin 117 15-29-vuotiasta nuorta, joiden mielestä ystävyysuhteet olisi yksi tärkeimpiä syrjäytymistä ehkäiseviä tekijä (Gretschel - Myllyniemi 2017). THL:n ja Sitran tuottaman tutkimuksen mukaan paras lääke syrjäytymisen ehkäisyyn on koulutus. Jos henkilö jää elämässään peruskouluopintojen varaan, hän aiheuttaa elämänsä aikana valtiolle noin 370 000 € lisäkustannuksen. (Hilli – Ståhl – Merikukka – Ristikari 2017: 673.) STTK:n tuottaman kyselyn (Vallander – Nevalainen 2018) mukaan jopa 92% kyselyyn vastanneista työikäisistä suomalaisista koki, että koulunkäynnin tukeminen olisi oiva keino syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kuitenkin vain 56% oli sitä mieltä, että oppivelvollisuuden pidentäminen voisi toimia syrjäytymistä ehkäisevänä keinona. (Vallander 2018.)

2.2 Nuorten syrjäytyminen

Nuorten syrjäytymisellä tarkoitetaan sitä, että nuori jää yhteiskunnallisten järjestelmien, kuten koulutus- ja työmarkkinoiden ulkopuolelle. Tutkimuksissa tarkastellaan usein sitä, kuinka tämä vaikuttaa nuorten hyvinvointiin. Syrjäytymiselle on monia altistavia tekijöitä, kuten mielenterveys- ja päihdeongelmat, matala koulutus, pitkäaikainen työttömyys ja toimeentulo-ongelmat. (THL 2018.)

Tilastojen mukaan (kuvio 1) miehet ovat naisia suuremmissa riskissä syrjäytyä yhteiskunnasta. Syrjäytymisen kerrotaan olevan muun muassa yhteydessä väkivaltaan – mitä enemmän nuoren elämässä esiintyy väkivaltaa, olipa hän tekijä tai uhri, sitä syrjäytyneempi henkilö voi olla (Suomen Mielenterveysseura 2015.)

Kuvio 1. Syrjäytyneiden nuorten miesten osuus Suomen väestöstä vuonna 2017 (Tilastokeskus 2018; THL 2018).

2.3 Seksuaalisuus

Seksuaalisuus koostuu monesta eri asiasta. Se käsittää muun muassa sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, mielihyvän, inti-

misuhteet, erotiikan ja lisääntymisen (Klemetti – Raussi-Lehto 2016: 10). Se on keskeinen osa ihmisyyttä läpi elämän (WHO 2006). Seksuaalisuutta ilmaistaan ja koetaan eri keinoin, kuten esimerkiksi fantasioin, haluin, ajatuksin, arvoin, asentein ja uskomuksin. Seksuaalisuuteen ja sen kokemiseen ja ilmaisuun vaikuttavat eri tekijät. Näitä tekijöitä ovat muun muassa biologiset, psykologiset, sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset tekijät. Seksuaalisuus voidaan kokea ja se ilmenee kaikessa mitä ihminen tuntee, tekee, ajattelee ja on. (Apter – Väisälä – Kaimola 2006: 450; WHO 2006.) Vaikka seksuaalisuus käsittää kaikki nämä ulottuvuudet, kaikki eivät silti välttämättä koe tai ilmaise näitä kaikkia (WHO 2006).

Seksuaalisuudella voi olla eri elämänvaiheissa erilaisia merkityksiä, esimerkiksi jotkut ihmiset voivat elää tyytyväisinä ilman parisuhdetta tai seksiä (Klemetti – Raussi-Lehto 2016: 10). Seksuaalisuus ei ole valmis koskaan, se muuttuu läpi elämän. Seksuaalisuus kuuluu kaikille – ei pelkästään terveille ja nuorille, vaan kaiken ikäisille ja esimerkiksi vammautuneille. Seksuaalisuus on sidoksissa elämän muutoksiin ja eri kulttuureihin. (Bildjuschkin – Ruuhilahti 2010: 13.)

Seksi ja seksuaalisuus eroavat siten, että seksi on sitä mitä teemme ja seksuaalisuus sitä mitä olemme (Honkanen 2017: 22). Toisen puolesta ei voi määrittää tai olettaa hänen seksuaalisuuttaan. Seksuaalisuuden merkitys vaihtelee – toiset kokevat sen tärkeämpänä kuin toiset. Määrittämisen tekee aina yksilö itse. (THL 2017.)

2.4 Seksuaalioikeudet

Seksuaalioikeudet ovat seksuaalisuutta koskevia ihmisoikeuksia ja niiden määrittely aloitettiin 1990-luvulla (WAS – The Declaration of Sexual Rights 2014). Seksuaalioikeudet suojaavat jokaisen ihmisen oikeutta toteuttaa ja ilmaista omaa seksuaalisuuttaan ja ne pyrkivät vähentämään syrjintää. Jokaisen tulee kunnioittaa omia, sekä toisten seksuaalioikeuksia (WHO 2010). Seuraavassa taulukossa 1 on esitelty WAS:n Seksuaalioikeuksien julistuksesta 16 seksuaalioikeutta vuodelta 2014.

Taulukko 1. Seksuaalioikeudet (WAS 2014).

1. Oikeus tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen	Seksuaalioikeuksista nauttiminen on jokaisen oikeus ilman minkäänlaista erotte- lua, jonka perusteena on esim. kulttuuri- tausta, ihonväri, sukupuoli, kieli tai mi- kään muu tekijä.
2. Oikeus elämään, vapauten ja henkilö- kohtaiseen turvallisuuteen	Kenenkään elämää, vapautta tai turvalli- suutta ei saa rajoittaa, uhata tai riistää seksuaalisuuden vuoksi. Syitä ovat muun muassa seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti ja -ilmaisuu.
3. Oikeus itsemääräämiseen ja keholliseen koskemattomuuteen	Jokainen hallitsee ja päättää vapaasti omasta seksuaalisuudestaan ja kehoaan koskevista asioista.
4. Oikeus vapauten kidutuksesta ja jul- masta, epäinhimillisestä tai alentavasta kohtelusta tai rangaistuksesta	Kukaan ei saa kärsiä seksuaalisuuteen liittyvästä kidutuksesta ja julmasta, epäin- himillisestä tai alentavasta kohtelusta tai rangaistuksesta esim. pakotettu sterili- saatio, ehkäisy tai abortti ja muut kidutuk- sen muodot syistä, jotka liittyvät esim. henkilön sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen.
5. Oikeus vapauten kaikista väkivallan ja pakottamisen muodoista	Jokaisen tulee olla vapaa kaikista seksu- aalisuuteen liittyvästä pakottamisesta ja väkivallasta. Tähän kuuluu mm. raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaali- nen häirintä ja kiusaaminen.

6. Oikeus yksityisyyteen	Jokaisella on oikeus yksityisyyteen liittyen seksuaalisuuteen, seksielämään ja valintoihin, jotka koskevat omaa kehoa.
7. Oikeus parhaimpaan saavutettavissa olevaan terveydentilaan sisältäen seksuaaliterveyden, johon kuuluu mahdollisuus nautinnollisiin, tyydyttäviin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin	Tämä edellyttää laadukkaiden terveystalveluiden saatavuutta, esteettömyyttä ja hyväksyttävyyttä.
8. Oikeus nauttia tieteellisen edistyksen ja sen soveltamisen eduista liittyen seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen	Jokaisella tulee olla oikeus nauttia tieteellisen edistyksen ja sen soveltamisen eduista liittyen seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen.
9. Oikeus tietoon	Jokaisella tulee olla mahdollisuus lukea eri lähteistä saatavaa tieteellisesti pätevää ja ymmärrettävää tietoa seksuaalisuudesta, seksuaalioikeuksista ja seksuaaliterveydestä. Tätä tietoa ei saa mieltäisesti sensuroida tai rajoittaa.
10. Oikeus saada opetusta ja kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta	Seksuaalikasvatuksen on oltava ikään soveltuvaa, tieteellisesti täsmällistä, kulttuurisesti asiantuntevaa ja perustuttava ihmisoikeuksiin ja myönteiseen käsitykseen seksuaalisuudesta.
11. Oikeus solmia, muodostaa ja purkaa avioliitto tai vastaavanlaisia ihmissuhteita, jotka perustuvat yhdenvertaisuuteen sekä tyydyttävään ja vapaaseen suostumukseen	Jokaisella on oikeus päättää avioitumisestaan, sekä oikeus solmia kumppanuus, joka perustuu vapaaseen suostumukseen.
12. Oikeus päättää lasten hankinnasta, lapsiluvusta ja lasten ajoituksesta, sekä	Oikeuden toteuttaminen edellyttää olosuhteita, joissa on saatavilla seksuaali- ja

saada tietoa ja keinoja perhesuunniteluun	lisääntymisterveyspalveluita liittyen raskauteen, raskauden keskeytykseen ja lisääntymiskykyyn.
13. Oikeus ajatuksen, mielipiteen ja ilmaisan vapauteen	Oikeus ajatella ja ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään liittyen seksuaalisuuteen, sekä oikeus ilmaista itseään ja omaa seksuaalisuuttaan esim. ulkonäöllä ja viestinnällä.
14. Oikeus rauhanomaiseen kokoontumiseen ja yhdistymiseen	Jokaisella on oikeus kokoontua, yhdistyä ja ilmaista mieltään liittyen seksuaalisuuteen, seksuaalioikeuksiin ja seksuaaliterveyteen.
15. Oikeus osallistua julkiseen ja poliittiseen toimintaan	Jokaisella on oikeus, vapaus ja mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen päätöksentekoon paikallisella, kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla.
16. Oikeus hakea oikeutta, oikaisua ja hyvitystä	Jos seksuaalioikeuksia loukataan, on jokaisella oikeus hakea oikeutta, oikaisua ja hyvitystä. Tähän kuuluvat esim. eri lainsäädännölliset ja oikeudelliset keinot.

”Hyvää seksuaaliterveyttä ei pysty saavuttamaan, jos seksuaalioikeuksia ei kunnioiteta” (WHO 2010).

2.5 Seksuaaliterveys

Seksuaaliterveys -käsitteen WHO määrittelee seksuaalisuuteen liittyvän psyykkisen, fyysisen, emotionaalisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilana (Klemetti – Raussi-

Lehto 2016: 10). Sairaudet eivät välttämättä heikennä seksuaaliterveyttä, mutta on kuitenkin aina otettava huomioon, miten sairaus seksuaaliterveyteen vaikuttaa (THL 2017). Edellytys hyvälle seksuaaliterveydelle on myönteinen ja kunnioittava asenne seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin suhteisiin. Hyvän seksuaaliterveyden perusta on seksuaalioikeuksien kunnioittaminen, eikä terveeseen seksuaalisuhteeseen kuulu väkivalta, syrjintä tai pakottaminen. (Klemetti – Raussi-Lehto 2016: 10.)

Suomalaisten nuorten seksuaaliterveyttä voidaan pitää hyvänä ja sen kehitys on positiivista. Seksuaaliterveyden edistämiseen liittyy keskeisesti raskauden ja seksitautien ehkäisy, sekä seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisy. Nuorten seksuaaliterveyteen tehokkaimmin vaikuttavat laajat toimenpiteet, joissa otetaan huomioon yksilö, perhe, koulu, sekä yhteiskunta asenteineen ja palveluineen. Näitä tapoja vaikuttaa ovat muun muassa seksuaalikasvatus, opiskelu- ja kouluterveydenhuolto ja media. (Kuortti – Halonen 2018.)

Muun muassa kehittynyt teknologia tarjoaa mahdollisuuksia seksuaaliterveyden edistämiseen. Vuonna 2010 tehdyssä laajassa tutkimuksessa (n = 3917) seksuaaliterveyden edistämisen Internetin avulla on todettu olevan hyödyllistä muun muassa seksuaaliterveystietouden ja seksuaalikäyttäytymisen kannalta, eikä siitä ole todettu olevan mitään haittaa. Kuitenkin vielä tarvitaan lisää tutkimusta siitä, onko Internetissä toteutettu seksuaaliterveysneuvonta yhtä vaikuttavaa kuin kasvotusten toteutettu neuvonta. (Bailey ym. 2010.)

2.6 Seksuaalinen suuntautuminen

Seksuaaliseen suuntautumiseen ei voi itse vaikuttaa, eikä sitä voi itse valita. Seksuaalinen suuntautuminen määrittyy rakkauden kohteen mukaan. Nuoruusvuosina ja varhaisaikuisuudessa käsitys omasta seksuaalisesta suuntautumisesta alkaa muotoutua. (Apter ym. 2006: 212-213.) Vastakkaisesta sukupuolesta kiinnostuneet ovat heteroseksuaaleja, samasta sukupuolesta kiinnostuneet homoseksuaaleja (homoja tai lesboja) ja molemmista sukupuolista kiinnostuneet ovat biseksuaaleja (Canadian Pediatric Society 2008). Jokaisella on oikeus tuoda esiin oma seksuaalinen suuntautumisensa (Honkanen 2017: 297).

Seksuaalinen suuntautuminen on myös osa identiteettiä, ja seksuaaliseen suuntautumiseen (taulukko 3) liittyvä identiteetti on kulttuurisidonnaista. (Apter ym. 2006: 212-

213) Muun muassa homoseksuaalisuus luokiteltiin Suomessa rikokseksi vielä vuonna 1971. Tautiluokituksen alla se pysyi vuoteen 1982 saakka. Vuonna 2017 tasa-arvoinen avioliittolaki astui voimaan (Honkanen 2017: 298-302), joten käsitykset ja asenteet ovat vuosien kuluessa muuttuneet. Yhä edelleen esimerkiksi homo- ja biseksuaalisuuteen liittyy sekä psyykkisiä että sosiaalisia, hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia prosesseja. Näitä ovat esimerkiksi itsensä hyväksyminen, suuntautumisesta vaikeneminen ja suuntautumisesta kertominen (Apter ym. 2006: 138). Nuorilla, jotka edustavat seksuaalisia vähemmistöjä, on tutkimusten mukaan enemmän masentuneisuutta, stressaantuneisuutta ja muita mielenterveyden ongelmia. Heitä myös tutkimusten mukaan kiusataan enemmän, heillä on enemmän poissaoloja koulusta (Williams 2017: 389; Lourie – Needham 2017: 945), he käyttävät enemmän päihteitä ja heillä on kohonnut itsemurhariski (Johns ym. 2018: 1214).

Taulukko 2. Tavallisimpia seksuaalisia suuntauksia (Honkanen, 2017: 439-441).

Aseksuaali	Seksuaalisen kiinnostuksen vähäisyys tai puute. Romanttinen aseksuaali voi tuntea romanttisia mutta ei seksuaalisia tunteita toista kohtaan.
Biseksuaali	Henkilö kokee seksuaalista vetoa sekä miehiin että naisiin
Heteroseksuaali	Henkilö kokee seksuaalista vetoa vastakkaiseen sukupuoleen
Homoseksuaali	Seksuaalinen kiinnostus kohdistuu oman sukupuolen edustajaan.
Panoseksuaali	Seksuaalinen kiinnostus, joka voi kohdistua mihin tahansa kohteeseen sukupuolesta riippumatta.

3 Tarkoitus ja tavoitteet

3.1 Tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli luoda tietopaketti seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä, seksuaalisista suuntauksista ja seksuaalioikeuksista ensisijaisesti Niko-97 -hankkeen kohderyhmälle, eli 19-28-vuotiaille syrjäytymisvaarassa oleville nuorille miehille ja myös terveysalan ammattilaisille ja opiskelijoille. Toisena tarkoituksena on kehittää kysely ”tietopaketin” aiheista, jolla kartutetaan vastaajan omia tuntemuksia ja kokemuksia käsittelemistämme aiheista. Kyselyyn vastaaja ohjataan vastausten perusteella

sellaisen materiaalin äärelle, josta on hänelle vastausten perusteella eniten hyötyä. Tietopaketti ja kysely tullaan julkaisemaan Internetissä tieto- ja viestintätekniikan opiskelijoiden suunnitteleamalla sivustolla.

3.2 Tavoite

Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä ja edistää syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten tietämystä seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä, seksuaalisista suuntauksista ja seksuaalioikeuksista.

4 Työmenetelmä ja työn toteutus

4.1 Opinnäytetyöprosessin eteneminen

Aloitimme opinnäytetyön ensimmäisen vaiheen, eli suunnitteluvaiheen syksyllä 2018. Syksyn aikana saimme valmiiksi raakaversioon opinnäytetyöstä - suunnitelman, jota pääsimme jatkotyöstämään keväällä 2019 opinnäytetyön toteutuksen ja valmiin opinnäytetyön raportoinnin merkeissä. Suunnitelman mukaisesti tämä opinnäytetyö saatiin valmiiksi huhtikuun 2019 lopussa. Opinnäytetyömme esittelimme opinnäytetyöseminaarissa keväällä 2019. Tämän lisäksi opinnäytetyöstä tehdään tiivistävä poster, joka tulee esille koulumme aulaan.

Taulukko 3. Opinnäytetyön aikataulu

VAIHE	AJANKOHTA	MITÄ TEHDÄÄN
Opinnäytetyön suunnitelma 5 opintopistettä, syksy 2018	Elokuu – Joulukuu 2018 Opinnäytetyön suunnitelma- seminaari: 18.10.2018	Tutustutaan hankkeeseen, rajataan aihe, käydään työpajoissa, etsitään tietoa. Valmiin suunnitelman palautus 4.1.2018
Opinnäytetyön toteutus 5 opintopistettä, kevät 2019	Tammikuu – Toukokuu 2019	Etsitään lisää materiaalia opinnäytetyöhön, käydään työpajoissa
Opinnäytetyön raportointi 5 opintopistettä, kevät 2019	Huhtikuu 2019 viikot 14 - 16	Opinnäytetyön palautus: 26.4.2019 Kypsyysnäyte: 29.4.2019

Kuvio 2. Opinnäytetyön eteneminen

4.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallinen opinnäytetyö pyrkii toiminnan ohjeistamiseen, opastamiseen ja järjestämiseen käytännön toiminnassa. Opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, oman alamme tietojen ja taitojen hallintaa osoittava sekä tutkimuksellisella asenteella toteutettu. Ammattikorkeakoulusta valmistumme oman alamme asiantuntijatehtäviin, johon toiminnallinen opinnäytetyömme pyrkii valmistamaan. (Vilkkä – Airaksinen 2003: 9-10.)

Meidän tuotoksemme on tietopaketti ja kysely, jotka olemme koonneet syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten seksuaalitietouden tueksi. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta, projektin teoriaosasta ja itse projektista sekä raportista. (Vilkkä – Airaksinen 2003: 65.) Projektimme teoriaosa käsittelee työmme keskeisiä käsitteitä, eli syrjäytymistä, seksuaalisuutta, seksuaaliterveyttä, seksuaalioikeuksia ja seksuaalisia suuntautumisia. Tämän teoriatiedon perusteella toteutimme projektimme, eli tietopaketit ja kyselyn Internet-sivustolle. Saatuamme projektimme valmiiksi raportoimme tekemämme työn. Opinnäytetyömme on käytännönläheinen ja se pyrkii nuorten syrjäytymisvaarassa olevien miesten opastamiseen.

4.3 Tiedonhaku

Etsimme tutkimuksia ja artikkeleita luotettavista tietokannoista (Cinahl, PubMed, Ovid Medline, Medic ja Terveysportti). Etsimme tietoa myös organisaatioiden sivustoilta (muun muassa WHO, WAS, THL). Etsimme sekä suomen- että englanninkielistä materiaalia. Internetin lisäksi etsimme tietoa kirjallisuudesta. Syrjäytymisestä, seksuaalisuudesta, seksuaalioikeuksista, seksuaaliterveydestä ja seksuaalisista suuntautumisista löytyi luotettavia artikkeleita ja tutkimuksia käyttämistämme tietolähteistä. Syrjäytymisestä oli hankala löytää muita, kuin lääketieteellisiä tutkimuksia ja artikkeleita. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten seksuaalitietoudesta ei löytynyt käyttämistämme tietolähteistä paljoa tietoa. Ajoittain ongelmana oli, että sopivien tutkimusten löytyttyä emme pystyneet niitä lukemaan, koska ne olivat maksullisia. Taulukossa 4. kuvataan tarkemmin tiedonhaun prosessia ja käyttämiämme hakusanoja.

Taulukko 4. Tiedonhakutaulukko

Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Hakutulokset	Valitut
Medic	seksuaaliterveys	-	15	1
Cinahl	sexual orientation AND mental health	-	367	2
Cinahl	social exclusion AND sexuality	-	32	0
Cinahl	social exclusion AND sexual health	-	19	0
Cinahl	social exclusion AND smartphone	-	2	1
Ovid Medline	social isolation AND sexuality	vuodet 2009-2019, no related terms, full text	294	0
Cochrane Library	social exclusion AND young men	-	13	0
Cochrane Library	sexual orientation	-	2	1
Medic	syrjäytyminen	-	25	1
Cinahl	social isolation AND young men	-	29	0
Cinahl	sexual minority	-	1746	1

4.4 Toiminnan etenemisen ja työskentelyn kuvaus

Toteutimme opinnäytetyön osana Niko-97 -hanketta ja yhteistyössä kahden Metropolia Ammattikorkeakoulun tieto- ja viestintätekniikan opiskelijan sekä Kohtaus ry:n kanssa. Kohtaus ry on kulttuuri-, sosiaali- ja nuorisoalan yhdistys, joka on rekisteröity vuonna 2014. Sosiaali- ja terveysministeriö tukee yhdistystä Veikkauksen tuotoilla. Kohtaus ry pyrkii toiminnallaan vähentämään nuorten aikuisten yksinäisyyttä, syrjäytymistä ja mielenterveysongelmia. Kohtaus ry:n edustajalta saimme paljon vinkkejä ja toiveita materiaalia koskien.

Tieto- ja viestintätekniiikan opiskelijat toteuttavat omana opinnäytetyönään internetsivuston, jonne me tuotimme sisältöä, eli tietopaketin ja kyselyn. Tapasimme tieto- ja viestintätekniiikan opiskelijoita sekä Kohtaus ry:n edustajaa ja olimme tiiviissä sähköpostikontaktissa heidän kanssaan koko kevään 2019 ajan.

Tuotimme tietopaketin ja kyselyn keskeisistä käsitteistämme (liite 1, 2 ja 3). Kyselyn vastauksista saa pisteitä, joita vastaaja ei itse näe, mutta joiden perusteella vastaaja ohjataan lukemaan hänelle hyödyllistä materiaalia. Tuottamamme tietopaketin lisäksi kirjoitimme lyhyet suositukset eri sivustoista (muun muassa Väestöliitto ja Sexpo), joista tietopaketin lukijat voivat lukea lisää tietoa aiheesta.

4.5 Verkkomateriaalin laatuksiteerit

Verkkomateriaalia luodessa tärkeimpiä tekijöitä ovat pääasioiden selkeä esittäminen sekä korkealaatuiseen tieteeseen ja tutkimukseen perustuva asiasisältö (Karjalainen 2014: 4). Tätä olemme pyrkineet noudattamaan opinnäytetyötä tehdessämme. Olemme ottaneet myös huomioon opetushallituksen luomat verkko-oppimateriaalia koskevat laatuksiteerit. Nämä neljä verkko-oppimateriaalia koskevaa laatuksiteeriä ovat pedagoginen laatu, käytettävyyys, esteettömyys ja tuotannon laatu (Opetushallitus 2006).

Pedagogisella laadulla pyritään takaamaan materiaalin oppimista tukeva ominaisuus sekä sen soveltuvuus opetusmateriaaliksi. Käytettävyydellä halutaan taata teknisesti helppo ja sujuva materiaali. Esteettömyydellä taataan materiaali kaikkien käyttöön, riippumatta lukijan fyysisistä tai psyykkisistä ominaisuuksista. Hyvä tuotannollinen laatu saavutetaan verkkomateriaalin hallitulla toteutuksella, jatkuvalla asianmukaisella dokumentoinnilla sekä luomalla tiedollisia ja taidollisia tavoitteita. (Opetushallitus 2006.)

Verkkomateriaalin on tuettava materiaalin lukijan oppimisprosessia. Pedagogisia laatuksiteereitä ovat muun muassa tilannesidonnaisuus elävään elämään sekä verkkomateriaalin haastavuus ja selkeä, jäsennelty rakenne sekä aktiivisuus. Sisällöllisiä laatuksiteereitä ovat muun muassa verkkomateriaalin saavutettavuus, ajankohtaisuus ja syrjimättömyys. Välineellisiä laatuksiteereitä ovat esimerkiksi sivuston graafinen suunnittelu ja sivuston luotettavuus sekä varmuus. (Karjalainen 2014: 4-9.)

5 Opinnäytetyön tulokset

Tuotimme tieto- ja viestintäteknikan opiskelijoiden suunnittelemaalle verkkosivustolle tietopakettin seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä, seksuaalioikeuksista ja seksuaalisista suuntautumisista (liite 1). Tietopakettiin kokosimme tiivistetysti olennaiset asiat seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä, seksuaalioikeuksista ja seksuaalisista suuntauksista. Tietopaketeista on tehty mahdollisimman selkeitä ja helppolukuisia, jotta ne vastaisivat kohderyhmän tarpeisiin.

Tietopakettin lisäksi tuotimme kyselyn (liite 2), jolla kartoitetaan vastaajan omia kokemuksia ja tuntemuksia liittyen tietopakettin aiheisiin. Kyselyn tarkoituksena on johdatella lukija ajattelemaan tietopakettin aiheita kartoittamalla vastaajan omia kokemuksia ja tuntemuksia. Kysymykset ovat samantyyllisiä, jotta niille saatiin samanlainen vastaustyyli. Vastausten perusteella vastaaja pisteytetään ja saamiensa pisteiden mukaan vastaaja ohjataan lukemaan juuri hänelle sopivaa materiaalia. Saamiaan pisteitä vastaaja ei itse näe, eli pisteytyksen tarkoituksena on ainoastaan ohjata vastaaja lukemaan materiaalia, josta on kyselyn perusteella hänelle hyötyä.

Tietopakettin ja kyselyn kohdelukijoina ovat ensisijaisesti Kohtaus Ry:n ja Niko-97 -hankkeen 18-29-vuotiaat nuoret syrjäytymisvaarassa olevat miehet, mutta myös aiheesta kiinnostuneet sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ja ammattilaiset voivat sitä hyödyntää.

6 Pohdinta

6.1 Kehittämistyöprosessin ja tulosten arviointi

Opinnäytetyöprosessi oli jaettu kolmeen vaiheeseen, suunnitteluun, toteutukseen ja raportointiin. Aloitimme tekemään opinnäytetyötä elokuussa 2018 tiedonhaulla. Aloittaminen tuntui helpolta, sillä saimme opinnäytetyön ohjaajalta paljon kaipaamaamme tukea. Aluksi meille oli epäselvää, mitä olemme tuottamassa ja kenelle, mutta keväällä 2019 meille selkiytyi, miten edetään ja mikä työemme lopputulos tulee olemaan. Kevään 2019 aikana meille myös selvisi, että teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Metropolia Ammattikorkeakoulun tieto- ja viestintäteknikan opiskelijoiden kanssa, ja siitä lähtien olikin selkeää, mikä on meidän tehtävämme, ja mikä tieto- ja viestintäteknikan opiskelijoiden tehtävä.

Kevään 2019 aikana oli haastavaa löytää yhteistä aikaa, jolloin kaikki osapuolet olisivat päässeet tapaamaan kasvotusten. Teimme työn käyttäen Microsoft -pilvipalvelua ja olimme toistemme kanssa tiiviissä sähköpostikontaktissa. Muutaman kerran tapasimme ohjaajaamme sekä tieto- ja viestintäteknikan opiskelijoita kasvotusten. Yhteistyö kaikkien osapuolten kanssa sujui hyvin ja ryhmätyötaidot kehittyivät jatkuvasti työtä tehdessä. Oma osuutemme, eli internetsivuston sisällön tuottaminen saatiin valmiiksi suunnitellusti ja pysyimme aikataulussa.

Tuotoksena syntyivät tietopaketti ja kysely, joiden tuottamiseen saimme apua Kohtaus ry:n edustajalta, opinnäytetyömme ohjaajalta sekä tieto- ja viestintäteknikan opiskelijoilta. Tuotokset on pyritty toteuttamaan ottaen huomioon kaikkien osapuolten toiveet, mutta ensisijaisesti pyrimme tekemään tuotoksista kohderyhmällemme sopivat.

Tuottaessamme sisältöä internetsivustolle otimme huomioon verkkomateriaalin laatukriteerit, eli esteettömyyden, pedagogisen laadun, käytettävyyden ja tuotannon laadun. Tietopaketti ja kysely on luotu mahdollisimman helppolukuisiksi, selkeiksi ja helposti lähestyttäviksi. Tuottamamme verkkomateriaalin sisältö on ajankohtainen ja se on tuotettu asiakaslähtöisesti. Kysely tekee sisällöstä aktiivisen, eli kyselyyn vastaaja vaikuttaa itse siihen, millaista materiaalia hänelle suositellaan luettavaksi. Välineellisistä laatukriteereistä, eli esimerkiksi sivuston graafisesta suunnittelusta ja luotettavuudesta vastaavat tieto- ja viestintäteknikan opiskelijat.

Olemme toimittaneet tuottamamme kyselyn ja tietopaketin tieto- ja viestintäteknikan opiskelijoille, ja he tuottavat internetsivuston omana opinnäytetyönään, jolle tietopaketti ja kysely julkaistaan keväällä tai syksyllä 2019. Internetsivuston suunnittelu ja toteutus ovat vielä kesken. Laadimme opinnäytetyöstämme posterin ja julkaisemme sekä esittelemme sen Metropolia Ammattikorkeakoulun Mannerheimintien toimipisteen aulaan toukokuun 2019 aikana.

6.2 Luotettavuus

Arvioimme jatkuvasti käyttämiemme tietolähteiden luotettavuutta (Leino-Kilpi – Välimäki 2014: 361, 371) ja perustamme työssämme esitetyt asiat tutkittuun ja luotettavaan tietoon (Hirsjärvi ym. 2015: 231-233). Arvioimme uskottavuutta, siirrettävyyttä, validiteettia ja reliabiliteettia. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, mittaako tutkimus juuri sitä, mitä sen oli

tarkoitus mitata. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä eli sitä, että tulokset eivät ole sattumanvaraisia. Tutkimusten uskottavuus tarkoittaa sitä, että lukija pystyy ymmärtämään, miten tutkimus on tehty ja mitkä ovat sen rajoitukset ja vahvuudet. Siirrettävyydellä viitataan siihen, miten tulokset ovat siirrettävissä muuhun tutkimusympäristöön. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 189-190, 198.)

Seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä, seksuaalioikeuksista ja seksuaalisista suuntauksista löytyi luotettavaa tietoa sekä Internetin tietokannoista että kirjallisuudesta. Syrjäytymisestä ja syrjäytyneistä nuorista miehistä löytyi tutkimustietoa hieman heikommin. Olemme kuitenkin käyttäneet tietolähteinä muun muassa THL:ää ja Tilastokeskusta, ja näistä olemme löytäneet hyvin tietoa syrjäytymisestä. Olemme jatkuvasti pyrkineet käyttämään alkuperäisiä julkaisuja, eli ensisijaisia lähteitä. Aina tämä ei ole ollut mahdollista, joten tiedon muuntumisen mahdollisuus lisääntyy. Olemme käyttäneet lähteinä tuoreimpia saatavilla olevia tutkimusartikkeleita ja kirjallisuutta, sillä alamme tutkimustieto muuttuu jatkuvasti. (Vilka – Airaksinen 2003: 72-73.)

Etsimme molemmat useampia lähteitä eri tietokannoista ja kirjoista tukemaan väitteitä, jotta tietoperustamme olisi mahdollisimman luotettava ja tulokset olisivat mahdollisimman ei-sattumanvaraisia (Hirsjärvi ym. 2015: 231). Olemme etsineet sekä suomen- että englanninkielistä materiaalia ja olemme molemmat lukeneet käyttämämme tutkimusartikkelit ja kirjat välttyäksemme väärinymmärryksiltä.

6.3 Eettisyys

Olemme noudattaneet opinnäytetyötä tehdessämme hyvää tieteellistä käytäntöä ja sen toimintatapoja. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että olemme rehellisiä, huolellisia ja tarkkoja kaikissa opinnäytetyömme osavaiheissa. (Vilka 2015: 42-43.) Opinnäytetyön luotettavuuden ja uskottavuuden takaa tieteellisten käytäntöjen noudattaminen (Kuula 2011: 34). Eettisesti kestävä tiedonhankinta kuuluu hyvään tieteelliseen käytäntöön, ja tätä sitouduimme myös noudattamaan. Tällä tarkoitetaan muun muassa asianmukaisten tietolähteiden käyttöä (Vilka 2015: 41-42). Pyrimme hyödyntämään luotettavia tietolähteitä etsimällä tietoa muun muassa virallisista tietokannoista (Cinahl, Pubmed ynnä muut), THL:n sivuilta, sekä kirjallisuudesta. Etsimme runsaasti lähteitä tukemaan toinen toistaan, jotta tieto olisi mahdollisimman luotettavaa. Emme ole plagioineet toisten tekstiä ja olemme käyttäneet asianmukaisia lähdemerkintöjä. Olemme arvioineet tuloksia ja

niiden yleistettävyyttä kriittisesti ja kertoneet totuudenmukaisesti jokaisesta löytämämme tutkimuksesta, artikkelista ja kirjallisuuskatsauksesta. (Hirsjärvi ym. 2015: 25-26.)

Olemme pyrkineet olemaan loukkaamatta hyvää tieteellistä käytäntöä, eli emme ole käyttäneet vilppiä tai olleet piittaamattomia. Vilpillä tarkoitetaan muun muassa sepittämistä, havaintojen vääristämistä ja plagiointia. Piittaamattomuudella tarkoitetaan esimerkiksi tutkimustulosten harhaanjohtavaa raportointia. (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2012: 8-9.) Olemme molemmat lukeneet käyttämämme tietolähteet ja arvioineet niiden luotettavuutta, sekä olemme tarkastaneet opinnäytetyömme käyttäen Turnitin -plagiaatintunnistustyökalua.

Tutkimusaiheen valinta on myös eettinen ratkaisu. Haimme opinnäytetyöaihetta valmiista Metropolia Ammattikorkeakoulun vaihtoehdoista, koska mielestämme aihe oli mielenkiintoisin ja yhteiskunnallisesti merkittävä. Tehdessämme opinnäytetyötä olemme kohdanneet monia eettisiä kysymyksiä koskien kohderyhmäämme, eli syrjäytymisvaarassa olevia nuoria miehiä. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta eettisestä kysymyksestä on heidän kohtaaminen kasvokkain, jossa tuli kysymykseen ihmisarvon kunnioittaminen. (Hirsjärvi ym. 2015: 24-25.) Emme päässeet heitä tapaamaan, mutta sen sijaan saimme erittäin hyviä neuvoja heidän kanssaan työtä tekevältä Kohtaus Ry:n edustajalta.

6.4 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet

Tässä opinnäytetyössä käsiteltävät aiheet herättivät paljon ajatuksia työtä tehdessä. Eri-tyisesti tutustuessamme syrjäytymiseen ymmärsimme, kuinka laajasta, vaikeasta ja ajankohtaisesta asiasta on kyse. Koemme, että syrjäytymisestä on jo paljon tietoa, mutta ei tarpeeksi. Syrjäytymisestä tulisi puhua julkisuudessa vielä enemmän ja laajemmin. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi tulisi myös kehittää toimenpiteitä, sillä pidemmällä tähtäimellä ne maksavat itsensä takaisin.

Nuorten miesten ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten seksuaalitetoudesta emme löytäneet opinnäytetyötä tehdessämme paljoa tutkimustietoa. Tätä aihetta olisi hyvä tutkia lisää, jotta tiedettäisiin, millaista tietoa ja missä muodossa he aiheesta kaipaavat. Tulevien tutkimustulosten valossa voitaisiin myös kehittää tuottamaamme tietopakettia ja kyselyä.

Olisi myös hyödyllistä tehdä tuoreita tutkimuksia siitä, onko verkossa julkaistu seksuaalivientä vaikuttavaa. Nykyään monilla on älypuhelimet ja kannettavat tietokoneet aina mukana, joten erilaiset verkkomateriaalit ovat suurelle osalle ihmisistä helposti saatavilla. Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että Internetissä toteutettu seksuaalivientä ei ole yhtä vaikuttavaa kuin kasvokkain toteutettu. Kuitenkin teknologia on kehittynyt paljon lyhyessä ajassa, joten tätä asiaa olisi hyödyllistä tutkia lisää. Jatkossa voitaisiin mahdollisesti toteuttaa enemmänkin seksuaalivientä Internetissä.

6.5 Ammatillinen kasvu

Tämä opinnäytetyö sai meidät ajattelemaan syrjäytymistä ja seksuaalisuutta meille hyvin uudenlaisesta näkökulmasta. Tutustuimme syvällisesti opinnäytetyömme aiheisiin ja opimme paljon uutta seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä, seksuaalioikeuksista ja seksuaalisista suuntauksista sekä syrjäytymisestä. Opimme verkkomateriaalin tuottamisesta, ja Kohtaus ry:n edustajan kertoman perusteella opimme siitä, minkälaista tietoa syrjäytymisvaarassa olevat nuoret miehet kaipaavat. Tietopakettien ja kyselyjen tuottaminen oli meille mielekästä. Oli hienoa saada kehittää jotain konkreettista ja sellaista, josta voivat hyötyä niin syrjäytyneet nuoret miehet kuin hoitoalan opiskelijat ja ammattilaiset.

Tieteellinen kirjoittaminen harjaantui ja kehityimme paljon luotettavien tietolähteiden etsimisessä. Enää tutkimusartikkelien etsiminen ja lukeminen eivät tunnu niin haastavalta kuin ennen opinnäytetyön tekemistä. Tulevaisuudessa osaamme hyödyntää paremmin luotettavia tietokantoja ja kirjallisuutta tiedon etsimiseen. Näistä taidoista on myös hyötyä esimerkiksi jatko-opinnoissa yliopistossa.

Tulevina seksuaali- ja lisääntymisterveyden asiantuntijoina saimme mahdollisuuden syventyä aiheisiin, jotka ovat tulevassa ammatissamme olennaisessa osassa. Kätilökoulutuksen aikana olemme jo saaneet paljon tietoa aiheista, joita tässä työssä käsitelimme, mutta tämä opinnäytetyö antoi meille uudenlaisen tulokulman jo aiemmin opittuihin asioihin. Tutkimuksen aikana olemme oppineet paljon opinnäytetyömme keskeisistä käsitteistä naisen näkökulmasta, mutta tämän työn avulla opimme myös enemmän miehen näkökulmasta. Miehen seksuaalisuus on myös tärkeä osa-alue kätilön ammatissa.

Lähteet

Aaltonen, Sanna – Berg, Päivi – Ikäheimo, Salla 2015. Nuoret luukulla – Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Tutkimuksesta tiiviisti. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Apter, Dan – Väisälä, Leena – Kaimola, Kari 2006. Seksuaalisuus. Helsinki: Duodecim.

Adolescent sexual orientation. 2008. Canadian Pediatric Society. Paediatrics & Child Health 13 (7). 619-623. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2603519/>>. Luettu 12.4.2019.

Bailey, Julia – Murray, Elizabeth – Rait, Greta – Mercer, Catherine H. – Morris, Richard W. – Peacock, Richard – Nazareth, Irwin – Cassell, Jackie 2010. Cochrane Database of Systematic Reviews. Verkkodokumentti. <<https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD006483.pub2/full>>. Luettu 11.4.2019.

Bildjuschkin, Katriina – Ruuhilahti, Susanna 2010. Puhutaan seksuaalisuudesta – Ammatillisia kohtaantumisia sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja.

Defining Sexual Health. World Health Organisation. Verkkodokumentti. <https://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/>. Luettu 11.11.2018.

Gretschel, Anu – Myllyniemi, Sami 2017. Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillisnäyte/aineistonkeruu. Nuorisotutkimusseura RY. Verkkodokumentti. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/nuorisobarometrin-erillisnayte/eriarvoistumistyoryhma_gretschelmyllyniemi_neet_aineistokooste_05122017_nettiin.pdf>. Luettu 11.4.2019.

Hilli, Petri - Ståhl, Timo – Merikukka, Marko – Ristikari, Tiina 2017. Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta. Yhteiskuntapolitiikka 82 (6). Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<https://media.sitra.fi/2018/01/10105537/yp1706hilliym.pdf>>. Luettu 10.4.2019.

Hirsjärvi – Sirkka, Remes – Pirkko, Sajavaara – Paula 2015. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Honkanen, Nina 2017. Onnelliseksi – Seksuaalisuus läpi elämänkaaren. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Hunter, John – Hooker, Emily – Rohleder, Nicolas – Pressman, Sarah 2018. The Use of Smartphones as a Digital Security Blanket: The Influence of Phone Use and Availability on Psychological and Physiological Responses to Social Exclusion. *Psychosomatic Medicine* 80 (4). 345-352. Luettu 10.4.2019.

Johns, Michelle M. – Lowry, Richard – Raspberry, Catherine N. – Dunville, Richard – Robin, Leah – Pampati, Sanjana – Stone, Deborah M. – Mercer Kollar, Laura M. 2018. Violence Victimization, Substance Use, and Suicide Risk Among Sexual Minority High School Students – United States, 2015-2017. *MMWR: Morbidity and Mortality Weekly Report* 67 (43). 1211-1215. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.metropo-lia.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=e58b0019-2c7f-42f5-8107-6af8b147cee1%40sessionmgr4010>> Luettu 22.4.2019.

Kankkunen, Päivi – Vehviläinen-Julkunen Katri 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Karjalainen, Kristiina 2014. Laadukasta verkko-oppimateriaalia tuottamassa. Lappeenrannan teknillisen yliopiston oppimiskeskus. Verkkodokumentti <http://www.oppi.uef.fi/uku/vopla/tiedostot/Laatuksikirja/Oppimateriaali/laadukasta%20verkko-oppimateriaalia%20tuottamassa_final.pdf>. 16.4.2019.

Klemetti, Reija – Raussi-Lehto, Eija 2016. Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. 3. tarkennettu painos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y>. Luettu 1.4.2019.

Kuortti, Marjo – Halonen, Miila 2018. Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin? Duodecim 134 (8). 873-879. Luettu 10.4.2019.

Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. 2. painos. Tampere: Vastapaino.

Leino-Kilpi, Helena – Välimäki, Maritta 2014. Etiikka hoitotyössä. 8.-10. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Lourie, Michael – Needham, Belinda 2017. Sexual Orientation Discordance and Young Adult Mental Health. Journal of Youth and Adolescence 46 (5). 943-954. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.metropolia.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=19803ddc-6bc0-4328-8e1c-e07e0a5c9507%40sdc-v-sessmgr02>>. Luettu 10.4.2019.

Niko-97. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <<https://www.metropolia.fi/tutkimus-kehittaminen-ja-innovaatiot/hankkeet/niko-97/>>. Luettu 26.9.2018.

Nuorten syrjäytyminen. 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen>. Luettu 26.9.2018.

Nuorten syrjäytyminen käy yhteiskunnalle kalliiksi. 2018. Terveys ja talous 80 (3). 10-11. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://media.mediasepat.fi/Tt201803/index.html#/article/10/page/1-1>>. Luettu 12.4.2019.

Nuorten syrjäytymisen taustalla useita tekijöitä. 2015. Suomen Mielenterveysseura Mieli. Verkkodokumentti. <<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/nuorten-syrjaytyminen-taustalla-useita-tekijoiata>>. Luettu 5.4.2019.

Opetushallitus 2006. Moniste 1/2006. Helsinki. Verkkodokumentti <https://www.oph.fi/download/47132_verkko-oppimateriaalin_laatukriteerit.pdf>. Luettu 22.4.2019.

Rintanen, Hannu 2000. Terveys ja koulutuksellinen syrjäytyminen nuoren miehen elämänselityksessä. Tampereen yliopisto. Sähköinen väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 27. Verkkodokumentti. <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66990/951-44-4798-0.pdf?sequence=1>>. Luettu 20.4.2019.

Seksuaalisuus puheeksi – keskeiset käsitteet. 2017. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/seksuaalisuus-puheeksi/keskeiset-kasitteet>. Luettu 14.10.2018.

Syrjäytyminen. 2018. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/hyvinvointi-ja-terveys-erot/syrjaytyminen>>. Luettu 19.9.2018.

Tauriainen, Vesa-Matti 2012. Mediakriittisyys alakoulussa. Verkkodokumentti. <<https://wiki oulu.fi/display/ktkvt/Mediakriittisyys+alakoulussa>>. Luettu 21.12.2018.

The Declaration of Sexual Rights. 2014. The World Association of Sexual Health. Verkkodokumentti. <http://www.worldsexology.org/wp-content/uploads/2013/08/declaration_of_sexual_rights_sep03_2014.pdf>. Luettu 10.4.2019.

Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 25.4.2019.

Vallander, Taina. 2018. Nuorten syrjäytyminen – Suomen suurin ongelma, joka pitää poistaa. Verkkodokumentti. <<https://www.sttk.fi/2018/10/12/nuorten-syrjaytyminen-suomen-suurin-ongelma-joka-pitaa-poistaa/>> Luettu 21.4.2019

Vallander, Taina – Nevalainen, Seppo. 2018. Kansalaistutkimus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisestä. Verkkodokumentti. <<https://www.sttk.fi/files/15541/>> Luettu 22.4.2019

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, Hanna – Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Väestörakenne. 2018. Tilastokeskus. Verkkodokumentti. <https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html>. Luettu 3.10.2018.

Williams, Susan G. 2017. Mental Health Issues Related to Sexual Orientation in a High School Setting. *Journal of School Nursing* 33 (5). 383-392. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.metropoli.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=e6bf80ff-a2ad-40dd-b3d3-63fb362e5d40%40sdc-v-sessmgr06>>. Luettu 11.4.2019.

Tietopaketti

Seksuaalisuus

- Iso osa ihmisyyttä koko elämän ajan, synnynnäinen kyky reagoida fyysisesti ja psyykkisesti aistimuksiin ja virikkeisiin.
- Seksuaalisuus on sidoksissa eri kulttuureihin ja elämän muutoksiin. Se muuttuu läpi elämän eikä ole koskaan valmis.
- Ei ole pelkkää seksiä, vaan siihen liittyy seksuaalinen suuntautuminen, seksuaalinen kehitys, biologinen sukupuoli, sosiaalinen sukupuoli-identiteetti, eroottinen mielenkiinto, nautinto ja intiimiys.
- Koetaan ja ilmaistaan eri keinoin: fantasiat, halut, ajatukset, uskomukset. Seksuaalisuuden voi määrittää vain yksilö itse.
- Seksi on sitä, mitä teemme. Seksuaalisuus on sitä, mitä olemme. Ilmenee kaikessa, mitä ihminen tekee, tuntee, ajattelee ja on.

Täältä löydät lisää tietoa aiheesta:

Sexpo <https://sexpo.fi>

- Sexpon sivuilta löydät Kootusti tietoa -osion, josta löytyy informatiiviset paketit liittyen mm. seksuaalisuuteen. Sexpo tarjoaa maksutonta neuvontaa seksuaalisuuteen, seksiin ja sukupuolisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Sexpolla toimii neuvontapuhelin (+358 50 472 4257), johon voi olla yhteydessä, jos esimerkiksi seksuaalisuus, ihmissuhteet tai seksi mietityttävät. Soittoajat löydät nettisivulta. Lisäksi nettisivulla on myös Nettineuvontaa, josta voit anonyymisti kysyä mieltäsi askarruttavista asioista.

Väestöliitto www.vaestoliitto.fi

- Väestöliitto on sosiaali- ja terveysalalla toimiva asiantuntijajärjestö, joka edistää perheiden, nuorten ja koko väestön hyvinvointia, turvallisuutta, terveyttä ja tasa-painoista elämää. Sivustolta löydät esimerkiksi otsikot Nuoret ja Seksuaalisuus, joista löydät paljon hyödyllistä tietoa. Lisäksi sivustolla järjestetään esimerkiksi Seksuaalineuvontachat ja löydät sieltä myös Seksitautivisan.

Seksuaaliterveys

- Yleistä

Seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen, psyykkisen, emotionaalisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Edellytys hyvälle seksuaaliterveydelle on positiivinen ja kunnioittava asenne seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin suhteisiin. Hyvän seksuaaliterveyden perusta on seksuaalioikeuksien kunnioittaminen, eikä terveeseen seksuaalisuhteeseen kuulu väkivalta, syrjintä tai pakottaminen.

- Ehkäisymenetelmät

Eri ehkäisymenetelmiä ovat kondomi, ehkäisypillerit, ehkäisyrenkas, ehkäisykapseli, ehkäisy-laastari, ehkäisykierukka, jälkiehkäisy. Ehkäisyä on muistettava myös käyttää suuseksissä ja anaaliseksiissä. Helsingissä maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille.

- Seksitaudit

Seksitaudit ovat joko bakteerin tai viruksen aiheuttamia tartuntatauteja, jotka tarttuvat suojaamattomassa seksikontaktissa. Klamydia, HPV ja kondylooma, herpes, tippuri, B- ja C-hepatiitti, kuppa, HIV. Kondomi on ainoa ehkäisymenetelmä, joka suojaa sek-sitaudeilta.

Täältä löydät lisää tietoa aiheesta:

Väestöliitto www.vaestoliitto.fi

- Väestöliitto on sosiaali- ja terveysalalla toimiva asiantuntijajärjestö, joka edistää perheiden, nuorten ja koko väestön hyvinvointia, turvallisuutta, terveyttä ja tasa-painoista elämää. Sivustolta löydät esimerkiksi otsikot Nuoret ja Seksuaalisuus,

joista löydät paljon hyödyllistä tietoa. Lisäksi sivustolla järjestetään esimerkiksi Seksuaalineuvontachat ja löydät sieltä myös Seksitautivisan.

Sexpo <https://sexpo.fi>

- Sexpon sivuilta löydät Kootusti tietoa -osion, josta löytyy informatiiviset paketit liittyen mm. seksuaalisuuteen. Sexpo tarjoaa maksutonta neuvontaa seksuaalisuuteen, seksiin ja sukupuolisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Sexpolla toimii myös neuvontapuhelin (+358 50 472 4257), johon voi olla yhteydessä jos esimerkiksi seksuaalisuus, ihmissuhteet tai seksi mietityttävät. Soittoajat löydät nettisivulta. Lisäksi nettisivulla on myös Nettineuvontaa, josta voit anonyymisti kysyä mieltäsi askarruttavista asioista.

Helsingin kaupunki – Ehkäisyneuvonta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut/muita-terveyspalveluja/ehkaisyneuvonta/>

- Sivustolta löydät tietoa, mistä saat Helsingin alueella ehkäisyneuvontaa, mitä kaikkia ehkäisymenetelmiä on olemassa ja kenelle ne soveltuvat. Helsingissä tarjotaan maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille.

Seksuaalioikeudet

Seksuaalioikeudet suojaavat jokaisen ihmisen oikeutta toteuttaa ja ilmaista omaa seksuaalisuuttaan ja pyrkivät vähentämään syrjintää. Jokaisen tulee kunnioittaa omia, sekä toisten seksuaalioikeuksia.

Tiivistetysti seksuaalioikeudet pitävät sisällään:

- oikeuden eri seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin
- oikeuden lukea tuoreimpia tietoja seksuaali- ja lisääntymisterveydestä
- oikeuden valita oma kumppaninsa, seksuaaliset suhteet ja kenen kanssa menee naimisiin
- oikeuden päättää omasta kehostaan ja kunnioittaa toisen kehoa ja seksuaalioikeuksia

- oikeuden yksityisyyteen
- oikeuden vapauteen kaikista pakottamisen tai väkivallan muodoista
- oikeuden päättää haluaako lapsia vai ei, ja milloin haluaa
- oikeuden tyydyttävään, turvalliseen ja nautinnolliseen seksielämään

Täältä löydät lisää tietoa aiheesta:

Väestöliitto www.vaestoliitto.fi

- Väestöliitto on sosiaali- ja terveysalalla toimiva asiantuntijajärjestö, joka edistää perheiden, nuorten ja koko väestön hyvinvointia, turvallisuutta, terveyttä ja tasa-painoista elämää. Sivustolta löydät esimerkiksi otsikot Nuoret ja Seksuaalisuus, joista löydät paljon hyödyllistä tietoa. Lisäksi sivustolla järjestetään esimerkiksi Seksuaalineuvontachat ja löydät sieltä myös Seksitautivisan.

Ihmisoikeudet.net – Seksuaalioikeudet <http://www.ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/seksuaalioikeudet/>

- Seksuaalioikeudet koskettavat meitä kaikkia. Sivustolla kerrotaan, mitä seksuaalioikeudet sisältävät, mitä ne tarkoittavat käytännössä ja miksi ne ovat niin tärkeitä. Sivustolla on listattu seitsemän keskeisintä seksuaalioikeutta.

Seksuaalinen suuntautuminen

- Yleisesti

Seksuaaliseen suuntautumiseen ei voi itse vaikuttaa, eikä sitä voi itse valita. Seksuaalinen suuntautuminen määrittyy rakkauden kohteen mukaan. Nuoruusvuosina ja varhaisaikuisuudessa käsitys omasta seksuaalisesta suuntautumisesta alkaa muotoutua. Noin 5% ihmisistä suuntautuu samaa sukupuolta olevaan kumppaniin.

- Historiaa

Homoseksuaalisuutta on aina ollut. Homoseksuaalisuus luokiteltiin Suomessa rikokseksi vielä vuonna 1971. Tautiluokituksen alla se pysyi vuoteen 1982 saakka.

- Nykypäivä

Vuonna 2017 tasa-arvoinen avioliittolaki astui voimaan, joten käsitykset ja asenteet ovat vuosien kuluessa muuttuneet. Yhä edelleen esimerkiksi homo- ja biseksuaalisuuteen liit-tyy sekä psyykkisiä että sosiaalisia, hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia prosesseja. Näitä ovat esimerkiksi itsensä hyväksyminen, suuntautumisesta vaikeneminen ja suun- tautumisesta kertominen.

Tavallisimmat seksuaaliset suuntaukset

- Aseksuaali – Seksuaalisen kiinnostuksen vähäisyys tai puute, romanttinen aseksuaali voi tuntea romanttisia mutta ei seksuaalisia tunteita toista kohtaan.
- Biseksuaali – Henkilö kokee seksuaalista vetoa sekä miehiin että naisiin.
- Heteroseksuaali – Henkilö kokee seksuaalista vetoa vastakkaiseen sukupuoleen.
- Homoseksuaalisuus – Seksuaalinen kiinnostus kohdistuu oman sukupuolen edustajaan.
- Panseksuaali – Seksuaalinen kiinnostus, joka voi kohdistua mihin tahansa koh- teeseen sukupuolesta riippumatta.

Täältä löydät lisää tietoa aiheesta:

SETA www.seta.fi

- SETA on ihmisoikeusjärjestö, jonka tavoitteena on yhteiskunnan kokonaisvaltai- nen muutos, jotta hyvinvointi ja ihmisoikeudet toteutuvat Suomessa ja kansain- välisesti riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä

tai sukupuolen ilmaisusta. SETA:n sivuilta löytyy myös eri tuki- ja neuvontapalvelut ja niiden yhteystiedot. Esimerkiksi syrjintää kokeneille ihmisille löytyy oma neuvontapalvelu.

Kysely

Seksuaalisuus

1. Tuntuu, että en oikein ymmärrä mitä seksuaalisuus tarkoittaa.
 - a. Samaa mieltä (0 pst)
 - b. En osaa sanoa (1 pst)
 - c. Eri mieltä (2 pst)

2. Onko mielestäsi seksuaalisuuteen liittyvistä asioista helppo puhua?
 - a. Samaa mieltä (2 pst)
 - b. En osaa sanoa (1 pst)
 - c. Eri mieltä (0 pst)

3. Tiedän mistä löytää oikeaa ja luotettavaa tietoa seksuaalisuudesta.
 - a. Samaa mieltä (2 pst)
 - b. En osaa sanoa (1 pst)
 - c. Eri mieltä (0 pst)

Seksuaaliterveys

4. Oletko harrastanut seksiä?
 - a. Kyllä (2 pst)
 - b. Ei (1 pst)
 - c. En tiedä (0 pst)

5. Osaatko nimetä ainakin 3 eri ehkäisymenetelmää?
 - a. Kyllä (2 pst)
 - b. Ei (1 pst)
 - c. En tiedä (0 pst)

Seksuaalioikeudet

6. Oletko koskaan kuullut seksuaalioikeuksista?
 - a. Kyllä (2 pst)
 - b. Ei (1 pst)
 - c. En tiedä (0 pst)

7. Koetko, että seksuaalioikeudet toteutuvat Suomessa?
 - a. Samaa mieltä (2 pst)
 - b. En osaa sanoa (1 pst)
 - c. Eri mieltä (0 pst)

8. Minulla on oikeus päättää omasta kehostani ja kenen kanssa harrastan seksiä.
- a. Samaa mieltä (2 pst)
 - b. En osaa sanoa (1 pst)
 - c. Eri mieltä (0 pst)

Seksuaalinen suuntautuminen

9. Olen kokenut syrjintää seksuaalisen suuntautumiseni vuoksi.
- a. En (2 pst)
 - b. En osaa sanoa (1 pst)
 - c. Kyllä (0 pst)
10. Olen tuntenut seksuaalista vetovoimaa saman sukupuolen edustajaan tai molempiin sukupuoliin.
- a. Eri mieltä (2 pst)
 - b. En osaa sanoa (1 pst)
 - c. Samaa mieltä (0 pst)

Lähdeluettelo tietopakettiin ja kyselyyn

Apter, Dan – Väisälä, Leena – Kaimola, Kari 2006. Seksuaalisuus. Helsinki: Duodecim.

Bildjuschkin, Katriina – Ruuhilahti, Susanna 2010. Puhutaan seksuaalisuudesta – Ammatillisia kohtaantumisia sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja.

Helsingin kaupunki 2019. Ehkäisyneuvonta. <<https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut/muita-terveyspalveluja/ehkaisyneuvonta/>>. Luettu 18.4.2019.

Honkanen, Nina 2017. Onnelliseksi – Seksuaalisuus läpi elämänkaaren. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Ihmisoikeudet.net. Seksuaalioikeudet. <<http://www.ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/seksuaalioikeudet/>>. Luettu 18.4.2019.

Klemetti, Reija – Raussi-Lehto, Eija 2016. Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. 3. tarkennettu painos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y>. Luettu 1.4.2019.

Kuortti, Marjo – Halonen, Miila 2018. Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin? Duodecim 134 (8). 873-879. Luettu 10.4.2019.

SETA. <www.seta.fi>. Luettu 18.4.2019.

Sexpo. <<https://sexpo.fi>>. Luettu 18.4.2019.

Seksuaalisuus puheeksi – keskeiset käsitteet. 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/metodit/seksuaalisuus-puheeksi/keskeiset-kasitteet>. Luettu 14.10.2018.

Väestöliitto. <www.vaestoliitto.fi>. Luettu 18.4.2019.

The Declaration of Sexual Rights. 2014. The World Association of Sexual Health. Verkkodokumentti. <http://www.worldsexology.org/wp-content/uploads/2013/08/declaration_of_sexual_rights_sep03_2014.pdf>. Luettu 10.4.2019.

Defining Sexual Health. World Health Organisation. Verkkodokumentti. <https://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/>. Luettu 11.11.2018.